

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

**Формування професійної компетентності
кадрового потенціалу дошкільної та
початкової освіти у системі
трансформаційних процесів**

колективна монографія

ХЕРСОН – 2018

УДК 373.2/.3+005.336.2-051

ББК 74.1

Ф 79

Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі трансформаційних процесів: колективна монографія /За заг.ред. Л.Є. Петухової. – Херсон: Видавництво ХНТУ, 2018. – 208 с.

ISBN 978-966-97799-0-8

Рецензенти:

Голобородько Євдокія Петрівна – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Савченко Лариса Олексіївна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та методики технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Загальна редакція:

Петухова Любов Євгенівна – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Херсонського державного університету.

Упорядкування та редакційне оформлення:

Денисенко Вероніка В'ячеславівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти ХДУ.

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти ХДУ.

Протокол №3 від 03.10.2018 р.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні вченої ради педагогічного факультету ХДУ.

Протокол №2 від 17.10.2018 р.

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 28.11.2018 №4)

ЗМІСТ

Передмова	4
Андрієвський Б.М. Удосконалення підготовки вчителя як умова розвитку його професійної майстерності.....	5
Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. Особливості вивчення ідей Ф.Фребеля в моделі трисуб'єктної дидактики.....	14
Бальоха А.С. Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкової школи у системі освітніх трансформаційних процесів.....	27
Вінник Т.О. Формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.....	36
Владимирова А.Л. Формування професійної компетентності вчителів початкових класів засобами музичного мистецтва.....	45
Воропай Н.А. Сутність і структура самоосвітньої компетентності вчителя початкових класів.....	56
Голінська Т.М. Особливості естетичного розвитку дітей молодшого шкільного віку.....	65
Горлова А.В. Гуманістичні цінності в системі підготовки майбутніх вчителів початкової школи до виховної роботи.....	82
Гриценко І.В. Формування духовно-моральної особистості студента в освітньому процесі.....	89
Денисенко В.В. Соціально-професійний аспект підготовки майбутніх учителів початкової школи.....	97
Казаннікова О.В. Психологічні детермінанти та механізми комунікативної толерантності в професійній діяльності педагога.....	106
Коткова В.В. Реалізація змішаного навчання майбутніх учителів початкових класів.....	113
Лось О.М. Особистісні дисгармонії в контексті професійної діяльності педагога.....	128
Полєвікова О.Б. Лінгводидактична підготовка майбутніх вихователів: сутність, традиції та інновації.....	134
Резнік Н.О. Основи формування взаємин молодших школярів у грі.....	155
Соценко Ю.Ю. Гувернерство як актуальна складова професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	173
Цюпак І.М. Тьюторство: сутність і особливості реалізації в дошкільній освіті.....	180
Юрчук Ю.Ю. Аналіз змін людської поведінки в різні епохи суспільства.....	194

Петухова Любов Євгенівна

*декан педагогічного факультету,
доктор педагогічних наук,
професор*

Анісімова Олена Едуардівна

кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІДЕЙ Ф.ФРЕБЕЛЯ В МОДЕЛІ ТРИСУБ'ЄКТНОЇ ДИДАКТИКИ

Відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти в Україні, в сучасному освітньому середовищі пріоритетною стає стратегія випереджувального інноваційного розвитку вищої освіти як соціального інституту з метою самоствердження і творчої самореалізації особистості впродовж життя. Однією з умов створення конкурентоспроможності й гнучкої системи вищої освіти визначається необхідність збереження і збагачення передового педагогічного досвіду, трансформування педагогічного процесу. Особливо важливим при цьому є утримання балансу між традиціями та інноваціями [2].

Одним із проявів трансформування є впровадження інноваційних методів, засобів, прийомів, що гарантуватимуть ефективніше вивчення передових педагогічних ідей, та забезпечать якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його складових, що приводять до істотного підвищення його результативності.

Інтенсивне реформування освіти в Україні зумовлює наполегливі пошуки шляхів трансформування освітнього процесу. Основну ідею його реформування

можна сформулювати таким чином: ефективність навчання може бути поліпшена завдяки проектуванню і поширенню інноваційних освітніх ідей і технологій.

Інноваційна освітня діяльність педагога щодо застосування нововведень не піддається формалізації, оскільки потребує врахування людського фактора, зокрема переборення соціально-психологічних бар'єрів, подоланню яких сприяють: врахування настанов, ціннісних орієнтацій, потреб і можливостей педагогічних працівників; створення соціально-педагогічних умов для просвітницького інформування та активного навчання педагогів з метою розвитку в них інноваційних здібностей, формування готовності до сприйняття нових ідей та участі в інноваційних заходах.

Прикладом можуть слугувати освітні та виховні концепції, через які проходять наскрізні ідеї, що в своїй основі передбачають проблеми, недостатньо засвоєні педагогічною практикою. Сутність процесу поширення педагогічних ідей полягає в тому, щоб взяти з відомих наукових досліджень найважливіші ідеї, висновки, положення, що акумулюють цільову спрямованість освітніх змін, та допомогти зрозуміти їх, усвідомити значущість для інноваційних перетворень, існуючої практики з метою її позитивного розвитку. У процесі засвоєння ідеї вона технологічно матеріалізується і набуває вигляду технології – результату її практичного використання. Тільки на основі зрозумілої, привабливої, особистісно-важливої ідеї, педагог, спираючись на власний досвід, здатний самоудосконалюватись і створювати результативну технологію як процес усвідомленого конструювання і здійснення пізнавальної навчальної діяльності [4, с. 3].

Трансформування галузі дошкільної освіти в Україні пов'язане, перш за все, із введенням альтернативних концепцій, в основу яких будуть покладені цілісні моделі виховного процесу, засновані на визначеній єдності методології та засобів її здійснення, тобто такі, які не лише на рівні ідей, а й на рівні ефективних систем втілять ідею гуманізації як в цілому щодо дошкільної освіти, так і стосовно конкретних сторін навчально-виховного процесу. Саме наукова, педагогічна, громадська і просвітницька діяльність видатних діячів науки і освіти дає сучасним педагогам чіткий світоглядний орієнтир.

Значущими для теорії і практики дошкільної освіти є ідеї видатного педагога-реформатора, засновника дитячого садка Фрідріха Фребеля, які набули популярності в умовах сьогодення, мають універсальне педагогічне значення та методичну цінність.

Мета виховання за Ф.Фребелем – розвиток природних здібностей дитини, у якій є зачатки духовних спрямувань, почуттів, прагнень. Він наголошував, що виховання повинно керувати «саморозкриттям дитини», але, на думку вченого, саме розкриття неможливе без зовнішніх впливів, тому необхідні різноманітні засоби виховання й види діяльності, що і забезпечать розвиток здібностей, задатків та інтересів дитини [7].

На думку педагога виховання покликане урівноважити внутрішнє єство,

закладене в інстинктивних потребах і потягах, із зовнішніми умовами життя оскільки тільки урівноваження протидіючих факторів робить дитину людиною здатною діяти в умовах складного суспільного життя. Сьогодні цей процес називають соціалізацією.

Методологічною основою фребелівської системи про виховання вважаються закони виховання. Ф.Фребель сформулював три основні закони життя і виховання – «закон єдності», «закон розвитку», «закон природовідповідності» [6, с. 5].

Закон єдності він розумів як саморозкриття. Педагог стверджував, що пізнання людиною світу і самопізнання відбувається через досвід, разом із тим визнавав два його види – зовнішній і внутрішній. Перший – дотик до предметів зовнішнього світу – дає людині знання речей, однак це знання не повне. Істинне знання світу відбувається лише тоді, коли зовнішній досвід пробуджує внутрішній.

Другий закон виховання, за Ф.Фребелем, пов'язаний з ідеєю розвитку еволюції. Він називав його законом розвитку за протилежністю і примиренням протилежностей. Ф.Фребель підтримує думку про нескінченність розвитку природі й про розвиток людини впродовж усього її життя. Він висунув принцип розвитку як основний закон буття, розуміючи його як розвиток духу. Педагог шукав примирення з суперечностями дійсності, передбачаючи, що це примирення настане, коли людство зійде на вищий рівень духовного розвитку.

Рушійною силою розвитку Ф.Фребель уважав саморозвиток, закладений у природі й у людині, що спонукає останню до прояву себе в зовнішніх діях – зображувальних, пізнавальних, мовних та ін. За його твердженням, розвиток – це безперервний процес прояву руху внутрішньої сили людини, в ході якого відображаються основні етапи духовного розвитку попередніх поколінь. Однак розвиваючись, дитина повторює пройдене попередніми поколіннями не сліпо, а в творчій самодіяльності – у мовленні, малюнках, будіванні, іграх. З перших років вона носить своє життя у собі й власною діяльністю розвиває його із себе. Пізнає світ емпірично завдяки властивим їй рухам і органам чуття. Водночас сутність власних дій усвідомлює лише тоді, коли досвід збуджує внутрішній світ. Здатність передавати внутрішнє відчуття зовнішніми діями є ознакою того, що дитина переходить від періоду немовляти у власне період дитинства, вважає Ф.Фребель. Саме тому виховання має поєднувати обидва моменти, тобто робити зовнішнє внутрішнім і навпаки. Саме завдяки цьому, на думку Ф.Фребеля, люди розуміють себе й один одного.

Третім законом виховання Ф.Фребель уважав природовідповідність, яку виводив з твердження про єдність і тотожність законів розвитку природи та людини [6, с. 8].

Мету і зміст діяльності дитини у спеціально створених суспільних закладах, які пропонував відкривати Ф.Фребель, та назвав «дитячим садком» визначено так: дітям даються знання, завдяки яким укріплюється їх тіло, вправляються почуття, розвивається розум; діти знайомляться з природою

людським світом, їм надається моральне, трудове, естетичне виховання. Таким чином, проголошувалося завдання всебічного розвитку дитини [7].

Педагог розробив цілісну систему дошкільного виховання, основу якої складала добре структурована дидактика, спрямована на розвиток дітей через організацію різних видів діяльності: гри, співу, плетіння, конструювання.

Основними видами діяльності дітей у дитячому садку Ф.Фребель визначає такі: мовленнєва діяльність із використанням наочно-мовних вправ, «виділення одного предмета та множини, позначення множини предметів числом» (елементарна математична діяльність), виконання та створення пісень як засобу «догляду за внутрішнім, душевним життям», творча діяльність (малювання, спів, ліплення, конструкторські дії з кубиками, паличками, папером та ін.), рухливі ігри та гімнастичні вправи, слухання розповідей, прогулянки в природу.

Для Ф.Фребеля було важливим у вихованні, щоб три основні елементи існування дитини – творчість, почуття і думка – склали щось єдине, неподільне, щоб дитина проявляла дію, відчуття і мислення одночасно.

Велика заслуга педагога в тому, що він визначив розвиваюче, виховне та освітнє значення дитячої гри, її самостійне місце в системі дошкільного виховання, наполягаючи на ідеї, що саме в грі найкраще виявляються творчість і самодіяльність дитини. Ф.Фребель розробив дидактичний матеріал для ігор – «дарунки» (набір м'ячів, кубиків, цеглинок), що виступали символами зображення навколишнього життя.

Фребелівські ідеї мали значний вплив на розвиток дошкільного виховання, і хоч не всі визнавали та розуміли його систему, на сьогодні, педагогічну концепцію німецького вченого намагаються втілити в життя все більше дошкільних закладів України. Адже пріоритетними ідеями Ф.Фребеля були: гуманне ставлення до дітей, розвивальний та демократичний характер виховання, врахування особистості та індивідуальності дитини, що є актуальним і в наш час.

Отже, узагальнюючи всі педагогічні ідеї Ф.Фребеля, можемо зробити висновок, що величезний талант, розум і ерудицію педагог спрямував на те, щоб закласти основи теорії навчання і виховання, взаємозв'язку знань і понять з віковими можливостями мислення дитини.

На основі створеної німецьким педагогом системи Л. Петуховою та О. Анісімовою було запропоновано введення в науковий обіг поняття «фребельпедагогіка».

Фребельпедагогіка – це цілісна система навчання і виховання дітей дошкільного віку в контексті педагогічної концепції Ф.Фребеля; розділ педагогічної науки про зміст, форми і методи розвитку, навчання та виховання, передачі соціального досвіду від педагога до вихованця. Предметом фребельпедагогіки є спеціально організована, цілеспрямована і систематична діяльність фахівця з формування людини, заснована на ідеях видатного німецького педагога.

Таким чином, процес упровадження фребелівської концепції розуміється нами як усвідомлення алгоритму системи взаємопов'язаних дій, які полягають у аналізі цілей, можливостей; виборі форм, методів та засобів навчання, що забезпечують досягнення високої ефективності професійної діяльності [1, с. 13].

Своєрідним інструментом нашого дослідження, який допомагає вивчати та застосовувати ідеї Ф.Фребеля є поняття «трисуб'єктна дидактика».

Одним із найбільш суттєвих чинників ХХІ ст., що впливає на мотивацію учіння студентів, є застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, впровадження викладачами комп'ютерно-орієнтованих методик навчання, використання відкритих освітніх ресурсів, широкомасштабне використання інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища (ІКПС); що допомагає вчити та навчатися, робить освіту доступнішою, особливо для тих, кому бракує навчальних матеріалів, розвиває культуру навчання, творення, обміну і співпраці у швидкозмінному суспільстві знань, формуючи таким чином позитивне ставлення до навчання, бажання навчатися, здобувати знання і як наслідок – забезпечує формування позитивної мотивації до учіння в новому інформаційному освітньому просторі [5, с. 404].

Сучасна модель трисуб'єктних відносин передбачає введення в традиційну суб'єктно-суб'єктну модель, представлену викладачем і студентом, третього суб'єкта – інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, – тим самим утворюючи складну систему: «викладач – студент – інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище», де кожен з компонентів є активним рівноцінним суб'єктом навчального процесу [3, с. 8].

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище трансформує традиційну суб'єкт-суб'єктну модель навчання, безпосередньо впливаючи, дещо змінюючи роль і функції інших суб'єктів навчання, частково перебираючи їх функції на себе.

Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають розглядати це середовище якості третього рівноправного суб'єкта освітнього процесу. Введення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища як активного суб'єкта сучасної дидактичної моделі навчання дозволило Л. Петуховій та О. Співаковському висунути ідею щодо необхідності введення у теорію і практику навчання понять «трисуб'єктна дидактика», «трисуб'єктна взаємодія», «трисуб'єктні відносини» [5, с. 403].

У своєму дослідженні Л. Петухова дає таке визначення поняття «трисуб'єктна дидактика».

Трисуб'єктна дидактика – це один із напрямів педагогічної науки про найбільш загальні закономірності, принципи та засоби організації навчання, що забезпечує свідоме та міцне засвоєння системи знань, умінь і навичок у межах рівноправних взаємин учня (студента), учителя (викладача) та інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища [3, с.7].

У даній моделі саме інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище повинно бути фундаментом для організації навчального процесу у закладі вищої освіти.

На думку авторів ідеї, найважливішими етапами в розвитку дидактики є:

I етап – суб'єктно-об'єктна дидактика (викладач «наповнює» студентів знаннями);

II етап – суб'єктно-суб'єктна дидактика (викладач і студент – рівноправні партнери навчання);

III етап – трисуб'єктна дидактика (викладач – студент – інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище).

Трисуб'єктна дидактика передбачає таку організацію навчального процесу, в якій беруть участь три активних та рівноцінних суб'єкта навчання: викладач, студент та інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище. Звісно, така позиція може викликати дискусію стосовно представлення середовища в якості суб'єкта, оскільки суб'єкт – це той, хто пізнає (філософське розуміння), людина на вищому рівні активності, цілісності, системності, автономності, творчості (психологічне розуміння), носій предметно-практичної активності і пізнання, який здійснює зміни в інших людях і в самому собі (педагогічне трактування).

Однак, розгляд інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища як суб'єкта не вступає в протиріччя щодо розглянутих вище означень, оскільки «його компонентами є не тільки технології, але й людські ресурси, які безперервно їх оновлюють зі швидкістю, що постійно зростає» [5, с. 405].

Розкриємо сутність кожного з суб'єктів сучасної моделі навчання. Перший суб'єкт трисуб'єктної моделі відносин – викладач ЗВО – виконує роль інструктора, посередника, наставника, що оперативно керує навчальним процесом. Основне завдання викладача – розробляти і використовувати відкриті й дієві методи для здобуття майбутніми фахівцями початкової освіти професійних умінь і навичок. Викладач перестає бути постачальником, «ретранслятором» знань, а починає виконувати функції інструктора та наставника. У навчальному процесі повинен з'явитися «маклер із керівництва», який здатний зібрати і надати достатню кількість інформації для прийняття рішення про майбутні дії, розвинути здібності до інформаційного менеджменту й аналізу інформації, допомогти знайти свій шлях в інформаційному лабіринті знань.

Другий суб'єкт – студент – є рівноцінним учасником навчального процесу, який у процесі трисуб'єктної взаємодії активно співпрацює з викладачем, набуває умінь самостійного пошуку, збору й продукування навчальної інформації та має багато можливостей для впливу на зміст і процес власної професійної підготовки. Студенти з пасивних спостерігачів перетворюються на учасників навчального процесу, розкривають свої творчі якості та індивідуальні можливості, набувають навичок самовираження.

Зауважимо, що у моделі трисуб'єктних відносин відбувається перерозподіл ролей, переміщення центру з викладача на студента. Відбувається суттєва зміна ролі викладача як єдиного джерела фактів, ідей, принципів на роль консультанта. Студент, у свою чергу, перетворюючись з пасивного учасника навчального процесу на активного суб'єкта, повинен вміти підтримувати зв'язок з викладачем, однокурсниками, провайдером освітніх послуг, технічним персоналом. Дана система дає змогу викладачеві оперативніше керувати процесом навчання, а студентам постійно забезпечувати задоволення індивідуальних, освітніх потреб, ефективно сприймати і закріплювати матеріал, що в цілому призводить до оптимізації освітнього процесу.

Третій суб'єкт – «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище» – розглядається як організована сукупність інформаційного організаційного, методичного, технічного та програмного забезпечення, що сприяє виникненню й розвитку інформаційно-навчальної взаємодії між студентом, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності студентів за умови наповнення окремих компонентів середовища предметним змістом певного навчального курсу [5, с. 404].

ІКПС спрямоване на реалізацію вимог сучасної освіти, зокрема це середовище надає доступ до ресурсів у будь-який зручний час; володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним сервісом, допомагає людині знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання; дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні у часі контакти між будь-якою кількістю людей; забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними та ін.

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище має широкі функціональні можливості. Воно відкриває студентам доступ до електронних каталогів навчальної літератури, електронних підручників та посібників, електронних енциклопедій, словників, наукових журналів, збірників наукових праць, комп'ютерних навчальних курсів.

Отже, в умовах трисуб'єктної взаємодії відбувається активна інформаційна взаємодія між викладачем, студентом та інформаційно-комунікаційним педагогічним середовищем, яка дає можливість студенту здобувати професійні знання, набувати умінь і навичок професійної діяльності викладачеві – виконувати функції інструктора, наставника та керівника навчальним процесом; інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищу – реалізувати потенційні можливості, здібності майбутнього фахівця, підвищувати його навчальну мотивацію та розвивати індивідуальність майбутнього спеціаліста.

Інформаційно-комунікаційні технології входять в різні сфери життя людини, інтегруються в освіту. Цей процес називають інформатизацією освіти, а сама освіта набуває ознак інформаційного середовища. Основною метою вищої освіти на сучасному етапі її розвитку є підготовка спеціалістів

відповідного рівня і профілю, конкурентоздатних на ринку праці, компетентних та відповідальних людей, які вільно володіють своєю професією і орієнтуються в суміжних галузях знань, здібних до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готових до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище найбільшим чином спонукає студентів до споживання контенту, що циркулює в ньому, створюючи нову дидактичну модель – трисуб'єктні відносини, що передбачають наявність трьох рівноправних суб'єктів навчання – студента, викладача та ІКПС.

Організація процесу навчання майбутніх педагогів на засадах трисуб'єктної дидактики вимагає відповідного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища.

В умовах трансформації сучасної вищої освіти в Україні важливого значення набуває потреба в усвідомленні передового педагогічного досвіду, розробці та впровадженні інноваційних методів та засобів навчання в освітню практику ЗВО, з метою підготовки конкурентоздатних та кваліфікованих фахівців. З метою ефективнішого навчання Л. Петуховою розроблена і запроваджена WEB-мультимедіа енциклопедія з історії дошкільної педагогіки [4, с. 5].

Проаналізуємо сучасний стан використання «Фребельпедагогіки». З метою визначення рівня використання засобів трисуб'єктної дидактики під час вивчення педагогічних ідей Ф.Фребеля, нами було розроблено три різні анкети для студентів денної форми навчання педагогічного факультету Херсонського державного університету, і запропоновано студентам II, III і IV курсів спеціальності «Дошкільна освіта». Кількість опитаних студентів розподілилась таким чином: II курс – 15 осіб, III курс – 20 осіб, IV курс – 25 осіб.

У ході проведення анкетування «Відношення студентів до застосування інформаційних технологій», «Місце ідей Ф.Фребеля в системі знань студента» та «Трисуб'єктна дидактика» ми з'ясували, що всі студенти знайомі з поняттям «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище», але тільки деякі студенти II курсу – 46%, майже всі студенти – 87% III курсу, та всі студенти – 100% IV курсу, змогли дати визначення ІКПС.

Отримані дані можемо пояснити тим, що студенти II курсу ще не розуміють, що в їх навчальному процесі застосовується ІКПС, або ж інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище застосовується, але не в достатній мірі. Саме тому більша частина студентів не змогла дати відповідь на поставлене питання.

Студенти старших курсів знайомі з цим поняттям, тому правильно відповіли. Порівняємо результати отриманих даних на II, III і IV курсах. Студенти II курсу, а саме 60%, вважають, що ІКПС полегшує навчання, 32% відповіли, що звикли до традиційних методів навчання, і 8% – не впевнені в тому, що використання ІКПС полегшує навчання. III курс: 84% студентів вважають, що ІКПС допомагає краще вчитися, та 16% – звикли до традиційних

методів. Студенти IV курсу, а саме 98% впевнені в тому, що створення інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище робить навчання ефективнішим.

Такі показники анкетування можемо пояснити тим, що саме студенти старших курсів розуміють важливість та ефективність використання ІКПС в навчальному процесі.

Найбільш доступними і легкими у використанні є методичні матеріали сайту ХДУ: так вважають 58% студентів IV курсу, 22% - використовують Інтернет-мережу, 12% - користуються матеріалами лекцій і 8% - звертаються до матеріалів бібліотеки.

Такі результати анкетування свідчать про те, що студентам легше використовувати методичні матеріали сайту ХДУ, які вже є структурованими, що допомагає не витрачати час на пошуки інформації в бібліотеці чи Інтернет мережі.

Отже, ми вважаємо доцільним розробку та впровадження у навчальний процес закладу вищої освіти мультимедійного супроводу до спецкурсу «Фребельпедагогіка», що надасть можливість студентам використовувати при підготовці до занять вже структурований матеріал та збереже їх час на пошуку додаткової інформації.

60% студентів IV курсу вважають інформаційне забезпечення навчання достатнім, 30% – частковим, 8% – розуміє, що його необхідно суттєво покращити, та 2% – не задоволені інформаційним забезпеченням навчання.

На основі даних анкетування з'ясовано, що саме на IV курсі інформаційне забезпечення навчання є високим. Такі дані анкетування пояснюються тим, що методики та предмети з застосуванням ІКТ починають вивчатися на більш старших курсах.

Таким чином, проаналізувавши дані, ми можемо сказати, що більшість студентів вважає використання ІКТ в навчальному процесі ЗВО доцільним, корисним та ефективним.

Щодо поняття «трисуб'єктна дидактика», то більшість студентів III (75%) та майже всі студенти IV курсів (86%) розуміють його та дали власне визначення терміну. Більша частина студентів II курсу (73%) чули поняття, але не можуть розтлумачити його.

Суб'єкти навчання в трисуб'єктній дидактиці правильно назвали всі студенти IV курсу (100%) та більша частина III курсу (76%). Стосовно студентів II курсу, то з них тільки 40% дали правильну відповідь. Ці дані свідчать про те, що студенти III та IV курсу розуміють поняття та його значення у навчальному процесі, а студенти II курсу, тільки чули його та не розуміють.

Стосовно анкети «Місце ідей Ф.Фребеля в системі знань студента», то всі студенти III і IV курсів знають ім'я Ф.Фребеля, та знайомі з його внеском у розвиток дошкільної освіти. На II курсі тільки 43% студентів знають ім'я німецького педагога, всі останні студенти відповіли, що мало знайомі з його внеском (27%), зовсім не можуть визначити педагогічні (12%).

Отримані результати можна пояснити тим, що дисципліни, на яких вивчається фребелівська педагогічна система, починають вивчатися на старших курсах, а також незацікавленістю студентів молодших курсів у набутті нових знань зі своєї спеціальності.

На наступне запитання анкети, всі студенти відповіли, що вивчення спецкурсу «Фребельпедагогіка» є важливим. Ми вважаємо, що даний результат є наслідком усвідомлення студентами значущості ідей видатного вченого у дошкільній педагогіці та безпосередньо у роботі з дітьми дошкільного віку.

На думку більшості студентів, а саме: 83% – IV курсу, 39% – III курсу та 28% – II курсу, використання у навчальному процесі вузу Web-мультимедіа «Фребельпедагогіки» забезпечило б ефективніше вивчення ідей німецького педагога.

Наявність такої думки у більшості студентів можна пояснити тим, що вони користуються матеріалами Web-мультимедіа енциклопедія «Історія загальної та дошкільної педагогіки», і розуміють наскільки це зручно, ефективно та допомагає зекономити час на пошуки інформації в Інтернет-мережі, підручниках.

Перешкоджає ефективному вивченню та використанню ідей фребельпедагогіки у професійній діяльності саме нестача методичного забезпечення, що пояснюється новизною спецкурсу «Фребельпедагогіка». Саме тому перед постало завдання в розробці методичного забезпечення, а саме в створенні мультимедійного супроводу, що має назву «Комп'ютерна програма Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка».

У відсотковому співвідношенні 57% студентів II курсу, 69% студентів III курсу та 76% IV курсу вважають, що саме нестача методичного забезпечення навчання заважає ефективному вивченню та використанню ідей Ф.Фребеля у роботі з дітьми. Впевнені у своїй недостатній підготовці до професійної діяльності: 32% студентів II курсу, 18% III, та 14% студентів IV курсу; мають страх перед новими діями: 11% студентів II курсу, 10% III курсу та 8% IV курсу.

Таким чином, порівнявши результати використання ІКТ при вивченні різних дисциплін, було з'ясовано, що на III та IV курсах їх застосовують на більшості предметів, також ми зрозуміли, що значна частина студентів мають уявлення про ІКПС у навчанні. Дізналися, які джерела інформації є найбільш доступними для студентів, що рівень інформаційного забезпечення навчання не є високим, зрозуміли ставлення студентів до використання ІКТ у навчальному процесі.

Також, нами було виявлено умови, за яких навчання з вивчення ідей німецького педагога буде ефективнішим; визначено рівень знань студентів різних курсів про Ф.Фребеля; виокремлено засоби, які на думку студентів, покращили б вивчення педагогічних ідей Ф.Фребеля та окреслено рівень використання засобів трисуб'єктної дидактики з вивчення «Фребельпедагогіки».

Розроблена нами Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка» є елементом динамічного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. Вона використовується для студентів на пряму підготовки «Дошкільна освіта» при вивченні спецкурсу «Фребельпедагогіка» на четвертому році навчання у ХДУ.

Web-мультимедіа енциклопедія допомагає зосередити увагу студентів на показі шляхів і засобів реалізації нових концепцій освіти, сприяє формуванню активної творчої особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти; розробці нових підходів до оволодіння знаннями; створенню нових ефективніших засобів, методів і форм навчання та виховання дітей, проектуванню розвивальних педагогічних процесів.

Вивчення спецкурсу «Фребельпедагогіка» має велике значення у процесі становлення особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, формування та підвищення його педагогічної майстерності та культури професійного самовдосконалення.

Для покращення самоосвітньої діяльності майбутніх вихователів дошкільних закладів нами були розроблені архітектура та змістове наповнення Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка», яка впроваджується на педагогічному факультеті Херсонського державного університету.

Під час читання лекції викладач розкриває зміст основних понять спецкурсу, дає пояснення та вказівки щодо самостійного вивчення навчального матеріалу. При використанні ресурсів комп'ютерної програми зникає необхідність ведення конспектів, оскільки студент має можливість вдом переглянути її зміст. Мультимедійний супровід доповіді лектора покращує сприйняття поданих питань, які пропонуються для обговорення, створює комфортні умови для аудиторної роботи (супровід представляє логічно структуровану послідовність слайдів у форматі PowerPoint). Для інформаційного наповнення використовуються різноманітні види інформації: текстова, графічна, анімація та відеофрагменти.

Під час проведення семінарських та практичних занять ресурси Web-мультимедіа «Фребельпедагогіки» доцільно використовувати в межах одного етапу заняття (наприклад, актуалізації опорних знань, узагальнення вивченого матеріалу тощо).

Ефективність самоосвітньої діяльності майбутніх вихователів ЗДО підвищується за рахунок цілісності, доступності (відкритості, можливості обирати час і місце для виконання самостійної роботи), економічності (збереження часу на пошук необхідної інформації, заощадження коштів на ксерокопію необхідної інформації) подання структури семінарського заняття, якому зазначені тема, мета, завдання, питання для обговорення, література та методичні рекомендації, де зазначені основні питання, на які необхідно звернути увагу під час підготовки до занять.

На самостійне опрацювання виноситься велика кількість навчального матеріалу. Для ефективного виконання роботи на сторінках Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка» розміщено теоретичний матеріал, довідкову інформацію

завдання для самостійного вивчення, додаткові завдання з теми (написання рефератів, виконання творчих завдань, які передбачають створення вікторин, відеофрагментів, презентацій, проектів та ін.).

Такий формат дає змогу забезпечити дистанційне управління процесом організації самостійної роботи студентів, спостерігати за його розвитком, координувати й контролювати її, упроваджувати інноваційні форми та методи навчання.

Розглянемо методику роботи з ресурсами Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка».

Для початку роботи необхідно завітати на сайт Херсонського державного університету (www.university.kherson.ua). У рядку меню вибрати розділ «Внутрішні проекти», далі у списку знайти підрозділ Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка». Існує й інший варіант доступу до даного ресурсу – необхідно в панелі навігації ввести адресу сайту: <http://froebel.kspu.edu>.

Після переходу за даною адресою перед користувачем відкривається вітальна сторінка Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка».

На сторінці представлено вітальне слово, у якому надається певна загальна інформація, зазначаються основні завдання курсу та розкриваються дидактичні можливості програми.

Запропонований нами продукт має три рівні персоніфікованого доступу до ресурсів сайту: студент, викладач, адміністратор.

Перед початком роботи з ресурсами Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка» кожному користувачу необхідно зареєструватися. Після переходу за посиланням «Створити новий акаунт» перед студентом з'являється вікно, в якому вводяться дані про користувача.

Після проходження реєстрації користувач отримує доступ до ресурсів сайту. Для входу на сайт йому необхідно ввести логін, пароль і натиснути клавішу «Вхід».

Зареєструвавшись користувач отримує доступ до усіх ресурсів Web-мультимедіа, має змогу переглядати зміст її структурних компонентів, таких як: «Вітальна сторінка», «Робоча програма», «Змістові модулі», «Тека творчих завдань», «Галерея», «Презентації», «Тестовий контроль», «Глосарій».

Завітавши на розділ «Робоча програма», можна перейти до трьох розділів: пояснювальна записка, навчально-тематичний план та робоча програма спецкурсу. Перейшовши до «Пояснювальної записки», можна познайомитися з метою курсу, основними завданнями, вимогами до знань та міжпредметними зв'язками спецкурсу «Фребельпедагогіка». Також користувач знайомиться зі структурними компонентами практичних занять, де подано зразки форм, відповідно до яких треба виконувати конспектування першоджерел.

Під час роботи з розділами «Навчально-тематичний план» і «Робоча програма спецкурсу», студент має можливість ознайомитися з погодинним

плануванням лекційних, практичних та індивідуальних занять, переліком теми, що вивчатимуться та коротким їх змістом.

Обравши меню «Змістові модулі», перед користувачем відкривається сторінка із змістовним модулем, протягом якого буде вивчатися даний спецкурс. На сторінці розміщені теми модулю та плани лекційних, практичних занять, блок самостійної роботи, до яких підкріплені гіперпосилання на рекомендовану літературу.

Дуже цікавим пунктом головного меню проекту є «Тека творчих завдань», який містить три структурні компоненти: «Відеофрагменти», «Кросворди» та «Вікторина (завдання до неї)».

Під час самоосвітньої діяльності студент може подивитися фрагмент роботи з дидактичним матеріалом (фребелівські дари для дитячих ігор), прослухати варіант мовного супроводу, та розробити власний відеофрагмент, використовуючи творчий підхід та власне бачення роботи з дитиною.

Також у теці творчих завдань розташовані кросворди. Користувач безпосередньо працює з компонентом, який являє собою готовий кросворд, що заповнюється on-line.

«Глосарій» організовано таким чином, що необхідний термін можна знайти, переглянувши всі слова на певну літеру або ж скориставшись пошуковою системою. Робота з даним розділом дозволяє поповнювати словниковий запас майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, розширювати кругозір у професійній сфері.

Розділ «Тестовий контроль» представляє собою доступну та легку в використанні програму, що надає можливість перевірити рівень знань студента з кожної теми і повністю по спецкурсу.

Отже, Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка» спрямована на реалізацію особистісно-орієнтованого, діяльнісного, системного, синергетичного компетентнісного підходів до організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Це дає змогу забезпечувати дистанційне управління самостійною роботою студентів, здійснювати самоконтроль; формувати групи для спільної навчальної діяльності з метою корекції й контролю; проводити дискусійні форми навчальної роботи вже на лекціях.

Розроблена комп'ютерна програма є засобом вивчення ідей Ф.Фребеля в моделі трисуб'єктної дидактики, що забезпечить ефективніше засвоєння знань студентами з даного спецкурсу та допоможе реалізувати ідеї видатного німецького педагога в роботі з дітьми.

Отже, використання комп'ютерної програми Web-мультимедіа «Фребельпедагогіка» дозволяє викладачу розробляти та удосконалювати навчально-методичне забезпечення до курсу, а студенту планувати та контролювати самоосвітню діяльність, полегшує процес навчання, а також забезпечує належний рівень засвоєння навчальної інформації. Існуюча практика розвитку та використання інновацій в освітній діяльності демонструє

тенденцію до зміни традиційних форм, методів та засобів підготовки майбутніх фахівців до практичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Анісімова О. Е. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до впровадження педагогічних ідей Ф.Фребеля / О.Е. Анісімова. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Херсон – 2013. – 20 с.
- Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010101 «Дошкільне виховання» / Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богиніч та ін.; наук. кер. В. Бондар. – К. : МОН України, 2006. – 258 с.
- Петухова Л. Є. До питання про трисуб'єктну дидактику / Л.Є. Петухова, О.В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2007. – №5. – С. 7–9.
- Петухова Л. Є. Інформатична компетентність майбутнього фахівця як педагогічна проблема / Л. Є. Петухова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2008. – №1. – С. 3–5.
- Співаковський О.В. До оцінювання взаємодії у моделі «викладач-студент-середовище» / О.В.Співаковський, Л.Є.Петухова, Н.А.Воропай // Наук.-практ.журнал Південного наукового Центру НАПН України «Наука і освіта». – 2011. – № 4. – С. 401–405.
- Хрестоматія «Фребельпедагогіка» : Навч. посіб. / упор. Петухова Л.Є., Анісімова О.Е. – Херсон: Айлант, 2013 – 236 с.
- Педагогіка Ф.Фребеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sir35.ru/pedagogika_Frebelya

Бальоха Альона Сергіївна

аспірант кафедри

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У СИСТЕМІ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Кардинальні зміни в освіті, пов'язані з її реформуванням, ставлять високі вимоги до особистості вчителя,